

SAVUNMANIN TARİHİ GELİŞMESİ ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER

Dr. Oya AKGÖNENÇ (*)

Savunma ihtiyacı doğuştan tüm canlılarda mevcut bir his ve tabii bir reaksiyondur. İnsanlarda savunma akıl yordamı ile gelişmiş, değişmiş ve tarih boyu ayrı görünümler arz etmiştir. İlk çağlardan bu yana savunma içinde bulunulan ortamın yarattığı imkânlarla sağlanmıştır. Taş devri insanların savunma araçlarından başlanarak günümüz elektronik kontrollü füzelerine ve savunma teknolojisine kadar geçen zaman düşünülecek olursa, savunmanın geçirdiği aşama tam boyutlarıyla anlaşılır.

Savunma çağlar boyunca türlü aşamalardan geçmiş, sadece fiziksel bir hareket olmaktan öte tüm bir korunma sistemi haline gelmiştir. Bu arada millî, fikrî, dinî, kültürel, yani manevî değerleri korunma ve savunulmasında maddî savunma zamanla daha metafizik ve manevî bir hâle gelmiştir. Kişisel savunmalar da aynı dönem içinde bu vasıflarını kaybederek kişisellikten uzak bir sisteme dönüşmüştür. Gelişimlerde, insanların içinde bulundukları toplumun tarihi ve coğrafi faktörleri olduğu kadar, kültürel ortamlarında etkisi çoktur.

Tanınmış düşünür Mazlow'ın tanımını yaptığı ve adını verdiği «İHTİYAÇLAR HİYERARŞİSİ»sinde insan topluluğu nerede veya hangi çağda olursa olsun bazı esas ihtiyaç seviyelerine ulaşmakta çaba göstermiş; ancak ondan sonra bir üstteki ihtiyaç seviyesine doğru kendisini yönlendirmiştir. En alt kademedede olup, her toplumda en önde gelen ihtiyaçlar gurubu yemek, içmek, dinlenmek ve barınmak türünden ihtiyaçlardır. Bir üst seviyede ise emniyette olma duygusu ve buna bağlı olarak savunma hissi gelişmiştir. Bu iki ihtiyaçlar kademesine ayrı ayrı devrelerde ulaşmak şart değil-

(*) Milletlerarası Siyasi İlimler ve Hukuk Doktoru

dir. Çoğu zaman her ikisi birden, birbirine paralel olarak gelişebilir. İlk grupta karşılanan ihtiyaçların korunması ve devamlılıklarının sağlanması kaçınılmaz bir zarurettir. Bundan sonraki kademelerde duyulan ihtiyaçlar kişinin topluma kâbulü, kişinin kendisine güvenin geliştirilmesi ve nihayet kişisel amaçların oluşturulması gibi hususlardır. Her ihtiyaç seviyesinde kazanılanların korunup savunulması da vazgeçilmez kaidelerdendir.

Günümüzde insan toplumlarının bir kısmı hâlâ kaba kuvvet yolu ile yaşam ve varlıklarını korumaya devam ediyorlarsa da, diğer büyük bir kısmı bu savunma hakkını ve bunun gerçekleştirilmesini devlete, dolayısıyla devletin yasama ve emniyet organlarına devir etmiş bulunmaktadır. Böylece Adalet her kişi tarafından kendi anlayışına göre çözülen bir olay olmaktan çıkmış genel kanun ve kurallara göre değerlendirilen işlemler haline gelmiştir.

Toplumlar kendi ortam ve kültür anlayışlarına göre savunma usullerini geliştirmişlerdir. Tarihin çeşitli çağlarında da savunma ayrı görünümelerde yer almıştır. «Kuvvetin Hakkı» yarattığı devrelerde, en kuvvetli üstün gelmiş ve zaferinin meyvelerini toplamıştır. Bu çağlardaki genel yaşantının aşiret hayatı olduğu hatırlanacak olursa, öyle bir ortamda fiziksel savunmanın tartışmasız kabul edilen bir yöntem olduğu görülür. Aynı şekilde böyle bir toplumun üyesi, toplumun içinde yaşadığı katı kuralları çiğneyip ihlâl etmesi halinde aşiret otoritesine karşı kendini savunma ve sonuçta verilecek kararlara tartışmasız uymak zorundadır. Meselâ Orta Asyada kavimler halinde yaşayan Türkler ve onların bazen dost bazen düşmanı olan komşuları MOĞOLLAR ve diğer kabilelerde görülen bazı uygulamalar birbirlerine çok benzemektedir. Kuvvet, cesaret ve kişisel güce dayanan güven esastır. Meselâ başbuğluğa namzetliğini koyanlar arasında hakkına ve Boy'unun kararlarına uymayan ve isyan bayrağını çeken kişi ya mücadeleyi kazanır ve hakkını kuvvet gücüyle alır; veya yenilir ve en acı şekilde yok edilirdi. İsyân eden Başbuğ ailesi ferdi ise yenildiği an kanı akıtlamayacağından bir keçeye sarılıp toprağa yatırılır ve tüm Boy'un atlıları atları ile üstünden geçerlerdi. Bu fiziksel olduğu kadar sembolik olan bir uygulama metodu idi.

Diğer bazı toplumlarda savunma veya masumiyetin ispatı da «İşkenceye Dayanabilmek» usulünün uygulanması ile gerçekleştiril-

mekteydi. Yani uygulanan işkenceye dayanan masumiyetini savunmuş ve ispat etmiş sailırdı. İşkenceye dayanamayıp, yaşamında yitirenler de tam aksine suçlu kabul edilirlerdi. Bu tip uygulamalara, Kuzey Amerika Kızılderili kavimlerinde, Afrika ve Avusturalya kavimlerinde çokca rastlanılmıştır. Aynı tip uygulamalar bir de 14. yüzyılda Kuzey Amerika'ya göçüp yerleşen Avrupalılar arasında, özellikle «Puritan» denilen çok katı dinci gruplar arasında da uygulanmıştır. 13. ve 14. yüzyıllarda ve hatta 15. yüzyıl başlarında Avrupa'nın bir çok yerlerinde özellikle İSPANYA, FRANSA, İTALYA gibi ülkelerinde uygulanan ENGİSİZYON mahkemeleri ve kararları yine bu «İşkence metodu »ile hakikatın savunulması felsefesi ve inancının en iyi örneklerindendir.

Savunma anlayışı adeta uzun süre bir kısır döngü (Fasit daire) içinde yuvarlanıp gitmiş, bir noktaya kadar gelişip tekrar başlangıç noktasına dönüş yapmaya devam etmiştir. Meselâ eski çağlarda Yunan site devletlerinde şahsi savunmalarına yer verilmiş ise de bunlar sadece o şehirlerin birinci sınıf ve zengin gurubuna tanınan haklar olarak kalmıştır. Diğer sınıflar, fakirler ve yabancılar ihtiyaç duysalar bile bu savunma hakkından faydalanamamışlardır. Diğer taraftan Roma Senatosu tarihin en ünlü konuşmacılarını ve avukatlarını yetiştirmiş ve hatta bunlardan biri olan Çicero «Avukatların Babası» olarak tanınmıştır. Roma İmparatorluğu böylesine bir gelişmeye sahne olurken yine aynı toplum pek çok masumu hiç savunmasız aslanlara atmaktan geri kalmamıştır.

Eski çağların büyük imparatorlukları ve tanınmış medeniyetlerinde savunma hakkı ayrı bir müessese olarak ortaya çıkmamıştır. Bunu ne Çin, ne Hint yarım adasındaki imparatorluklarda, ne de Mısır Firavunluğunda veya Eti İmparatorluğunda görürüz.

Savunma nosyonunun çok başka düzeyde işlenmeye başlaması tek tanrılı dinlerin kabul ve yayılışı ile daha hızlı bir gelişimle gerçekleşmeye başlamıştır. Bu dinlerin gelişi, fizik ve kaba kuvvetin ötesinde bir otorite ve bunun empoze ettiği bir savunma düşüncesi, kişilere sadece bu dünyada değil öbür dünyada da kendini savunma hâk ve mesuliyetini tanımıştır. Dolayısıyla hâk ve savunma sadece fiziksel olmaktan çıkmış daha aklî, daha ruhî ve metafizik bir hâle gelmiştir.

Savunmanın geçirdiği ilginç diğer bir aşama da savunmanın kişiye olan bağının kopması ve araya başka kişilerin ve zaman mef-

humunun girmesidir. Yani savunma, önceleri her hangi bir olay vukuunda muhatap olan kişi tarafından yapılırken zaman içinde savunma işlemleri, ikinci hatta üçüncü dereceli kişiler tarafından yürütölmeye başlanmıştır. Günümüzde ise savunma çoğunlukla bu işi meslek edinen ve savunma konularının uzmanı kabul edilen kişiler, yani Avukatlar tarafından yapılmaktadır. Yine, ilk başlarda olay ile savunma birbirine çok yakın zamanlarda vuku bulurken, günümüzde olaylarla savunmalar arasında günler hatta aylar geçmekte ve zaman menfumu başlıbaşına bir faktör olarak olaya karışmaktadır.

Günümüzde savunma fiziksel olmaktan öte, daha çok mantık konuşma, ikna yolu ile uygulanan bir metod haline gelmiştir. Şahsi olmaktan çıkıp kişiselikten uzak bir ortamda gelişmeye başlamıştır. Fertlerin kendi düşüncelerine göre uygulamalara gitmelerinden ziyade yüzlerce hatta binlerce kural ve kanunun uygulandığı bir sistem savunmanın esas haline gelmiştir. Savunmanın başarısı sadece fiziki kuvvetin başarısı olmaktan uzaklaşmış ve yerini ruhi, aklı uygulamalarla kazanılan başarılar almıştır. İspat «İşkenceye dayanmak» gibi metodlardan arınmış, daha çok bilimsel metodlara dayanan bulgu ve ispatlarla gelişen bir savunma sistemi doğmuştur. Savunmanın gelişimi nihayet içinde bulunduğı kısır döngüyü kırıp daha olumlu bir üst düzeyde gelişmeye başlamıştır. Bu gelişimin sağlıklı devamını ve korunmasını sağlamak hepimize düşen bir vazifedir.